

ISSN (Print) 2616-678X
ISSN (Online) 2663-1288

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Серия **ФИЛОЛОГИЯ**
PHILOLOGY Series

№1(126)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2019

Astana, 2019

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	Ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	Ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	Ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	Ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассоц. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	Ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	Ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	Ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	Ф.ғ.к., доцент м.а. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Илияс Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет.
Тиражы: 35 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, academician of NAS RK (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satbayev str., of. 408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

© **L.N. Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, академик НАН РК (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассоц. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., и.о. доцент (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. К.Сатбаева, 2, каб. 408

Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

Фольклор және әдебиеттану

<i>Аймұхамбет Ж.Ә., Қараханқызы Ұ.</i> Мета­мәтін құрылымындағы мифтік символика	8
<i>Айтуғанова С.Ш., Дәулетова А.А.</i> Дала патшайымдары туралы аңыз бен ақиқат ...	16
<i>Аққұлы С.</i> Алаш мемлекеттік армиясының құрылуы хақында	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Ә.Нұршайықовтың эпистолярлық мұрасы	39
<i>Дәуітова Г.Р., Сұлтан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Көне эпостағы мифтік кейіпкерлер	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев Қ.Қ.</i> З.Ахметов зерттеуіндегі Абайдың шығармашылық мұрасы	54
<i>Жүсіпов Н.Қ., Ибраева А.Т.</i> Бекмұрат Уақатов зерттеулеріндегі халық өлеңдерінің жанрлық жіктелуі	61
<i>Қасқабасов С.А.</i> Томирис – «Мәңгілік ел» идеясының символы	69
<i>Кемеңгер Қ.Р., Діл­дә Ж.Р.</i> М.Мырзахметұлы Бауыржан Момышұлы жайында	77
<i>Өскен Ә.М., Қамзабекұлы Д.</i> Алаштану: текстологиялық жауапкершілік туралы (Ә.Н. Бөкейханның «Жаңа мектеп» журналында жарияланған мақалалары)	84
<i>Садықова Р.Т.</i> Халел Ғаббасов: өмір мен өріс мектептері	94
<i>Химмат Сайед Әли әш-Шазли</i> Орыс әйелдерінің қайғылы тағдыры – орыс адамының дара тұлғасы (Е.Чижованың «Әйелдер уақыты» романы негізінде)	104

Лингвистика

<i>Әбдуәліұлы Б., Көшкінбай Д.</i> Қазақ лексикасындағы құқықтық ақпараттарды зерттеудің жалпы мәселелері	120
<i>Әубәкір С.С., Біжкенова А.Е.</i> Поэтикалық дискурстың ерекшеліктері	127
<i>Досжан Р.А.</i> Тарихи түбірлердің сөзжасамдық қабілеті	135
<i>Ақжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Қазақстанның лингвистикалық ландшафтындағы көптілділік белгілері (Астана қаласы негізінде)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Абайдың 38-інші сөзін орыс және ағылшын тілдеріне аудару: салыстырмалы анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Әзірбайжан, ағылшын және орыс тілдеріндегі «Жас» концептісі және оның идиоматикалық өкілдігі	157
<i>Сыздықова Г.О., Шолақова А.К.</i> «Ер Төстік» ертегісінің лингвосомиотикалық аспектісі	165

Тіл мен әдебиетті оқыту әдістемесі

<i>Баекеева А.Т., Тәжібаева С.Ж.</i> Тау-кен саласындағы халықаралық терминдерді аудару	173
<i>Ниязова А. Е., Мукатова М.Н.</i> Көптілді ортада шет тілінде сөйлеудің мультилингвалды әрекетін қалыптастыру	183
<i>Смағұлова А., Мұхаметқалиева Г., Балтабаева Г.</i> Сөздерді құрылымдық ұйымдас­тыру (ағылшын және қазақ тілдеріндегі «мұнай газы» термині)	191

Contents

Folklore and Literary Studies

<i>Aimukhambet Zh.A., Karakhankyzy U.</i> Mythical symbolism in the structure of metatext	8
<i>Aituganova S.Sh., Dauletova A.A.</i> The legend and truth about the steppe queens	16
<i>Akkuly S.</i> About the creation of the Alash state army	24
<i>Doskeyeva Sh.A.</i> A.Nurshaikhov's contribution to the epistolary genre	39
<i>Dautova G., Sultan Y., Meirambekova L.K.</i> Mythical characters in the archaic epos	46
<i>Yeslyam A.B., Alpysbayev K.K.</i> Abai's heritage in Z. Akhmetov's research	54
<i>Jysipov N.K., Ibrayeva A.T.</i> Genre classification of folk poems in Bekmurat Uakatov's researches	61
<i>Kaskabasov S.A.</i> Tomiris - Symbol of the Concept of «Мәңгілік ел»	69
<i>Kemenger K.R., Dilda Zh.R.</i> M. Myrzakhmetuly is about Baurzhan Momysuly	77
<i>Osken A.M., Kamzabekuly D.</i> Alash studies: on textual responsibility (Articles by A.N. Bokeykhan, published in «Zhana mektep») journal	84
<i>Sadykova R.T.</i> Khalel Gabbasov: School of life and development	94
<i>Himmat Sayed Ali ash-Shazli</i> The Tragic Fate of the Russian Women and the Symbol of the Russians Identity (According to the Novel by E. Chizhova «Time of Women»)	104

Linguistics

<i>Abdualiuly B., Koshkinbay D.S.</i> General problems of studying legal information in Kazakh lexicon	120
<i>Aubakir S.S., Bizhkenova A.Ye.</i> Features of Poetic Discourse	127
<i>Doszhan R.A.</i> Word-building ability of historical roots	135
<i>Akzhigitova A., Yelegenova M., Zhanzakova A.</i> Multilingual signs in the linguistic landscape of Kazakhstan (the case of Astana)	142
<i>Sarsikeyeva G.K., Baiorazova Zh.K.</i> Translation of Abays 38 th word info Russian and English: comparative analysis	150
<i>Seyidova S.</i> The concept of "Age" and its idiomatic representation in the Azerbaijani, English and Russian languages	157
<i>Syzdykova G.O., Sholakova A.K.</i> Linguosemiotic Aspect of Fairy Tales	165

Methods of teaching language and literature

<i>Bayekeyeva A.T., Tazhibayeva S.Zh.</i> Translating International Terms for Mining Industry	173
<i>Niyazova A. E., Mukatova M.N.</i> Formation of foreign language speech activity in a multilingual environment	183
<i>Smagulova A., Mukhametkaliyeva G., Baltabayeva G.</i> Structural organization of words («Oil gas» term in English and Kazakh)	191

Содержание

Фольклор и литературоведение

<i>Аймухамбет Ж.А., Караханкызы У.</i> Мифическая символика в структуре метатекста	8
<i>Айтуганова С.Ш., Даулетова А.А.</i> Легенда и правда о степных королевах	16
<i>Аккулы С.</i> О создании Алашской государственной армии	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Эпистолярное наследие А. Нуршаихова	39
<i>Даутова Г.Р., Султан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Мифические персонажи в архаическом эпосе	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев К.К.</i> Творческое наследие Абая в исследованиях З.Ахметова	54
<i>Жусипов Н.К., Ибраева А.Т.</i> Жанровая классификация народных стихов в исследованиях Бекмурата Уакатова	61
<i>Каскабасов С.А.</i> Томирис – символ вечной идеи «Мәңгілік ел»	69
<i>Кеменгер К.Р., Дильда Ж.Р.</i> М. Мырзахметулы о Бауржане Момышулы	77
<i>Оскен А.М., Камзабекулы Д.</i> Алашоведение: о текстологической ответственности (Статьи А.Н.Бокейхана, опубликованные в журнале «Жана мектеп»)	84
<i>Садыкова Р.Т.</i> Халел Габбасов: Школа жизни и развития	94
<i>Химмат Сайед Али аш-Шазли</i> Трагическая судьба русских женщин – символ идентичности русского человека (по роману Е.Чижовой «Время женщин»)	104

Лингвистика

<i>Абдуалиулы Б., Кошкинбай Д.</i> Общие проблемы изучения правовой информации в казахской лексике	120
<i>Аубакир С.С., Бижекенова А.Е.</i> Особенности поэтического дискурса	127
<i>Досжан Р.А.</i> Словообразовательные важности исторических корней	135
<i>Акжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Многоязычные знаки в языковом ландшафте Казахстана (на примере Астаны)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Перевод 38-го слова Абая на русский и английский языки: сравнительная анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Концепт «Возраст» и его идиоматическое представление на азербайджанском, английском и русских языках	157
<i>Сыздыкова Г.О., Шолакова А.К.</i> Лингвосемиотический аспект волшебных сказок	165

Методика преподавания языка и литературы

<i>Баекеева А.Т., Тажибаева С.Ж.</i> Перевод интернациональных терминов горно-рудной промышленности	173
<i>Ниязова А.Е., Мукатова М.Н.</i> Формирование иноязычной речевой деятельности в мультилингвальной среде	183
<i>Смагулова А., Мухаметкалиева Г., Балтабаева Г.</i> Структурная организация слов (термин «нефтяной газ» в английском и казахском языках)	191

ХФТАР 17.71.91

А.Б. Еслям, Қ.Қ. Алпысбаев

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

(E-mail: *Akgul_15@mail.ru*)

3. Ахметов зерттеуіндегі Абайдың шығармашылық мұрасы

Аңдатпа. 3. Ахметовтің Абай мұрасы мен шығармашылығына арналған зерттеулері – ұлттық әдебиеттанудағы теңдесі жоқ іргелі ғылыми еңбектер. Ғалым – Абайтану саласына М.Әуезовтен кейін елеулі еңбек сіңірген. «Лермонтов және Абай» деген тақырыпта кандидаттық диссертация қорғап шыққанда ғалым небәрі жиырма үш жаста екен. Аса ірі қоғам қайраткері, биік парасат иесі 3. Ахметовтің жұлдызды ғұмыр жолы осылай басталып, туған елінің рухани гүлденуіне, ұлттық мәдениет пен әдебиеттің дамуына бар күшін жұмсады.

Ғалым А. Егеубаев 3. Ахметовтің Абайтану саласындағы ғылыми ізденістерін 4 арнаға бөліп қарастырады. Ең алдымен, Абайдың орыс әдебиеті классиктерінен аудармалары, сонымен бірге Абайдың аудармашылық мектебінің өзіндік ерекшеліктері, қазақ өлеңін осы бағытта байытып дамытуы жөніндегі зерттеулер. Екіншісі, әрине, Абайдың ақындық әлемі. Үшіншісі, Абай шығармаларының текстологиясы. Төртіншіден, Абай сыншыларының сындарына көзқарасы.

Абай шығармаларын текстологиялық тұрғыдан қарастыру – үлкен батылдықты қажет еткен көкейтесті мәселелердің бірі болды. 3.Ахметов Абайдың «Толық шығармалар жинағының» әр жылдардағы төрт басылымның (1954, 1957, 1970, 1995) дайындап, құрастырушылардың және түсінік авторларының бірі ретінде қатысты. 1954, 1957 жылғы жинақтарды шығару үстінде ұлы зерттеуші М.Әуезовпен әріптес ретінде қызмет атқарды. Сонымен қатар, академик ғалым Абай шығармаларының өзге тілде жарық көрген басылымдарының да алғысөзін жазып, әрі құрастырушысы да болды. Санамалап айтсақ, 1970 жылғы белорус, армян, молдаван тіліндегі жинақтарды текстологиялық тұрғыдан сұрыптап құрастырушы болды.

Түйін сөздер: Текстология, Абайтану, канондық мәтін, тарихнама, фольклор, әдебиет тарихы, әдебиет теориясы, әдеби байланыстар.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2019-126-1-54-60>

Кіріспе. Зәки Ахметов – қазақ ғылымының көсегесін көгерткен шоқтығы биік, бірегей тұлға. 1951 жылы КСРО Ғылым Академиясының Ленинград қаласындағы Шығыстану институтының ғылыми кеңесінде зерттелген еңбегі – «Лермонтов және Абай» деген тақырыпта кандидаттық диссертация қорғап шыққанда жас қазақ ғалымы небәрі жиырма үш жаста екен. Аса ірі қоғам қайраткері, биік парасат иесі 3.Ахметовтің жұлдызды ғұмыр жолы осылай басталып, туған елінің рухани гүлденуіне, ұлттық мәдениет пен әдебиеттің дамуына бар күшін жұмсады. Әдебиеттің талай-талай жарқын тұлғаларына жол ашып, тәрбиелеп шығарған, әлемге аты кеңінен мәлім Шығыстану институтының түлегі.

3.Ахметов – әдебиет теориясы мен тарихы саласында іргелі зерттеу жазып қалдырған, қазақ ғылымын дамытқан дарын иесі. «Лермонтов және Абай», «Қазақ өлеңінің құрылысы», «Қазақ поэзиясының тілі», «Өлең сөздің теориясы», «Қазақ әдебиетінің қазіргі дамуы және дәстүрі», «Абай жолы» эпопеясының поэтикасы», «Абайдың ақындық әлемі», тағы басқа ғылыми зерттеулері мен монографиялары қазақ әдебиетімен бірге жасайтын бірегей бітімді туындылар.

Қазақ елі тәуелсіздік жолына түскен соңғы онжылдық ішінде дәстүрлі академиялық ғылым жолында аса ірі тұлғаға айналған ғалымның талант қырлары бұрынғыдан да жарқырай ашылды. Ұлттық ғылым мәртебесі үшін құлшына қызмет істеген ғалым Алаш ардагерлерінің әдебиеті, Абай мен Шәкәрім мұралары, қазақ әдебиетінің теориясы жайлы терең

тебіреністі, алтын сүйекті зерттеулер жасады. Ұлттық ғылым мен ұлттық тәуелсіздіктің еліміздің қос қанаты іспетті екендігі академик З.Ахметовтің осы кезеңдегі еңбектерінен анық байқалады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеті. Ұлттық поэтиканың, стилистиканың, риториканың майталман зерттеушісі З.Ахметов өз еңбегінде Абай шығармаларының адамзаттың рухани-көркемдік тәжірибелерімен, әрі болашақ замана белестерімен дәнекерлікте байланыстырады. Және әрбір туындының сұлулық табиғатын басқа шығармалармен сабақтастыра, жалғастыра, тұтастықта қарастырып отырады. Тарихи принципті мықтап ұстанады [1, 2 б.].

Ең алдымен, Абайтану ғылымының тарихнамасына назар аударады. Оның бастауында тұрған Ә.Бөкейхан мен А.Байтұрсынұлының, Ж. М.Әуезовтің, К.Ысқақұлы мен І.Жансүгіровтың және т.б. ой-пікірлеріне жүгінеді. Кәкітай Ысқақұлы мен Ілияс Жансүгіровтың және т.б. пікірлеріне жүгінеді. Әсіресе, З.Ахметовтің Абай реализмі хақындағы ой-толғаныстарының орны бөлек. Сондықтан да ғалымның осынау пікіріне құлақ түрейік: «Абай реализмінің көркемдік әдіс ретіндегі ең басты өзгешеліктері, алдымен, айналадағы өмірді, болмысты, қоғамдық құбылыстарды мейлінше кең қамтып, нақтылы бейнелеу, ел тағдырының өміріне қатысты ең маңызды әлеуметтік мәселелерді халықтық мүдде, озат арман-мақсаттар тұрғысынан толғай білу. Көркемдік, шыншылдық, шынайылық, әдебиеттегі халықтық принциппен, озат идеялылықпен ұштасып келетінін атап айтамыз» [1, 2 б.].

Аспирант З.Ахметовтің алғашқы күрделі зерттеу мақалалары 1949 жылы Ленинград университетінің ғылыми жаршысында жарық көрген «Пушкин мен Абай», сол жылы Қазақстанның Ғылым академиясының жаршысында жарық көрген «Абайдың Лермонтовтан аудармалары туралы жаңалық» атты талдаулары. Екі зерттеу де Абай шығармалары Петербургте кітап болып жарық көргеннен кейін 40 жылдан кейін жазылған. Сол кезден басталған Абайдың көркемдік рухы, танымдық даналығы туралы зерделі зерттеу жолы оның соңғы жылдары жарық көрген «Абай және әлем әдебиеті» туралы еңбектеріне дейінгі дәстүрлі желіге ұласады. Оның ішінде 1994 жылы Абай және қазіргі заман атты жинақта жарық көрген Абай сөзін сынаушылар хатында жазған толғамдарын да бөле-жара атаған жөн. Бұл талдау мақала ғалымның Абайтану саласындағы өзіндік пікірі, толысып кемеліне келген кездегі тұжырымды толғамы [2, 31 б.].

Мәселенің талқылануы. Ғалым А.Егеубаев З.Ахметовтің Абайтану саласындағы ғылыми ізденістерін 4 арнаға бөліп қарастырады. Ең алдымен, Абайдың орыс әдебиеті классиктерінен аудармалары, сонымен бірге Абайдың аудармашылық мектебінің өзіндік ерекшеліктері, қазақ өлеңін осы бағытта байытып дамытуы жөніндегі зерттеулер. Екіншісі, әрине, Абайдың ақындық әлемі. Үшіншісі, Абай шығармаларының текстологиясы. Төртіншіден, Абай сыншыларының сындарына көзқарасы. З.Ахметовтің еңбектерінде осы төрт ғылыми мәселенің қай-қайсысы да зерттеушінің өзіне тән байсалды да парасатты, ғылыми дәйектілікті әманда қалт жібермейтін біліктілігімен, жоғары мәдениетімен байыпты сарап талады [2, 31 б.].

Абай шығармаларын текстологиялық тұрғыдан қарастыру – үлкен батылдықты қажет еткен көкейтесті мәселелердің бірі болды. Қазақ ғылымында бұл ауыр жүкті Ә. Марғұлан, Ә.Жиреншин, Қ.Өмірәлиев, М.Бөжеев, Х.Сүйіншәлиев, Ы.Дүйсенбаев, З.Ахметов, М.Мырзахметов, Б.Жақыпбаев, Т.Әбдірахмановалар болды.

З.Ахметов Абайдың «Толық шығармалар жинағының» әр жылдардағы төрт басылымның (1954, 1957, 1970, 1995) дайындап, құрастырушылардың және түсінік авторларының бірі ретінде қатысты. 1954, 1957 жылғы жинақтарды шығару үстінде ұлы зерттеуші М.Әуезовпен әріптес ретінде қызмет атқарды. Сонымен қатар, академик ғалым Абай шығармаларының өзге тілде жарық көрген басылымдарының да алғысөзін жазып, әрі құрастырушысы да болды. Санамалап айтсақ, 1970 жылғы белорус, армян, молдаван тіліндегі жинақтарды текстологиялық тұрғыдан сұрыптап құрастырушы болды [3, 269 б.].

З.Ахметов Абай шығармаларының текстологиясы туралы алғаш рет өзінің батыл да өрісті ізденістерімен ғылыми жұртшылықтың назарын 1949 жылы «Новое о переводах Абая из Лермонтова» (1) деген мақаласымен аударып, 1951 жылы «Абай и Лермонтов» (2) деген тақырыпта кандидаттық диссертация қорғайды. Мұнда алғаш рет Абай аудармаларының өрісі нақты сипатталады, белгісіз болып келген түпнұсқалары айқындалып, орнықты талданады. Зерттеуші мұнда өзіне дейін пікір таласын тудырып келген кейбір аудармаларды анықтаумен бірге Абай Лермонтовтан аударды деген үш өлеңнің Лермонтовтыкі емес, басқа орыс ақындарынан аударылғанын анықтап, өз тарапынан соны пікірлер айтты. Сөйтіп, «Қалқам-ай, мен үндемей жүремін көп», «Жүректе көп қазына бар бәрі жақсы», «Мен көрдім ұзын қайың құлағанын» деген Абай аудармаларының Лермонтовтан емес, «Жүректе көп қазына бар бәрі жақсы» Я.П.Полонскийден екенін, «Қалқам-ай, мен үндемей жүремін көп» «И ты думаешь будто я хладен и нем» деген өлеңнің авторының белгісіздігін, ал «Мен көрдім ұзын қайың құлағанын» деген аударманың орысша текстінің В.А.Крыловтыкі, ал түпкі нұсқасы неміс ақыны Р.Левенштейндікі екенін орыс әдебиетінің тарихын зерттей отырып ғалымға тән алғыр іздемпаздықпен дәлелдейді [3, 270 б.].

Талдау мен нәтижелері. Абайдың қазақ поэзиясына тыңнан қосқан өлең өрнектерінің ішіндегі ең күрделі және келісті жасалғаны - «Сегіз аяқ».

«Алыстан сермеп,
Жүректен тербеп,
Шымырлап бойға жайылған,
Қиудан шауып,
Қисынын тауып,
Тағыны жетіп қайырған,
Толғауы тоқсан, қызыл тіл,
Сөйлеймін десең өзің біл...»

Осы келтірілген шумақта 5 буынды тармақтар мен 8 буынды тармақтар белгілі ретпен кезектесіп келіп отыратынын көреміз. Бірақ басқа шумақтарда 8 буынды тармақтың орнына 7 буынды тармақ түсуі де ықтимал. Бунақ кестесі 3 буын + 2 буын + 3 буын болып келетін 8 буынды тармақпен бунақ ернегі 4 буын + 3 буын болып келетін 7 буынды тармақ жыр өлшемінде де, шумақты өлеңдерде де еркін алмасып түсе беретіні белгілі. Ал «Сегіз аяқтағы» 7, 8 буынды тармақтардың бунақтық кестесі де дәл осындай. Мысалы, жырда:

«Атаңның аты кім болар.
Атаңның аты кім болар?
Айтып кеткін қарағым,
Қандай жаман күн болар...»

Мұнда алғашқы 2 тармақ 2 буын + 2 буын + 3 буын болып құралса, соңғы 2 тармақ 4 буын + 3 буын болып келеді. «Сегіз аяқта»:

«Толғауы (тоқсан), қызыл тіл,
Сөйлеймін (десең) өзің біл...»

Немесее:

«Бойда қайрат, ойда көз,

Болмаған соң айтпа сөз...» - Мұнда да бастапқы 2 тармақтың кестесі 3 буын + 2 буын + 3 буын болса, кейінгі 2 тармақтың құрылысы 4 буын + 3 буын болып келеді. Енді 7, 8 буынды тармақтардың 5 буынды қысқы тармақтармен алмасуына келсек, бұл

өлеңнің ырғағын түрлендіре түседі. Бұл жерде біз 2 қысқа тармақтың бір олардан ұзынырақ тармақпен қосылып, үшеуден топтасатынын ескеруіміз керек. Және 2 қысқа тармақтың өзара жанасуы, жымдасуы олардың өзінен ұзынырақ тармақпен жанасып бірігуіне қарағанда әлдеқайда күштірек болатынын түсіну қиын емес. Сондықтан шумақтың ырғақтық құрылысы жағынан қарағанда 2 қысқа тармақпен 1 ұзын тармақ қатарласып (қарсы келіп) теңдесу ыңғайы да сезіледі. Оған қосымша себеп – бұл 3 тармақ шумақтың жеке 1 бөлшегін құрайтындықтан, соңғы 8 (не 7) буынды тармақтан кейін дауыс толқынында айқын кідіріс болады. Сонымен бірге, 5 буынды 2 тармақтың 8 буынды тармақпен қосылып келетін көзін алсақ, шумақтың осы бөлшегін ырғақтың ерекшелігі жағынан басқаша қарастырып, түсінудің де реті бар [4, 209 б.].

«Зәки Ахметов ғылымға өзін бірден таныта келді, әрі өте жас келді. Ол Ленинградтағы Шығыстану институтының аспирантурасында оқып, 1951 жылы небәрі 23 жасында «Лермонтов и Абай» деген тақырыпта кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап шығады. «Ғылым кандидаты атанған ол әдебиеттану саласында талмай жарты ғасырдан астам еңбек етіп, оннан астам жеке монография, 20 шақты ұжымдық кітап, 400-ге жуық мақала жазыпты. Оларды сала-саламен айтар болсақ, фольклор, әдебиет тарихы, әдебиет теориясы, әдеби байланыстар, текстология және аударма болып бөлінеді», – дейді академик С. Қасқабасов [5, 16 б.].

Ғылымдағы жолын ұлы Абайды зерттеуден бастап, өмірінің соңына дейін кемеңгер ақынмен бірге бүкіл өмірін де, өнерін де, өзі де рухани тұтасып кеткен ғалымның әрбір ілімі – жастар үшін өшпес үлгі-өнеге. Жетпіс бес жасқа сәл ғана жетіңкіремей қалған ғұмырында ол көп іс тындырып үлгерген, құдай берген табиғи талантын тынымсыз еңбегі арқылы жетілдіріп, халық игілігіне қызмететуге бағыттай білген адам.

Жарты ғасыр ғұмырын арнаған Абай тақырыбы – ғалымның жүрегінің қызуы, жігерінің қуаты болды. Академик С. Қасқабасовтың сөзіне ден қойсақ: «Сонау 1951 жылы жазылған «Лермонтов и Абай» атты еңбегінен басталған Абайға деген құштарлық 1995 жылы «Абайдың ақындық әлемі» атты монографияны дүниеге әкелді. Сол жылы жарық көрген «Абай» энциклопедиясына да басты-басты мақалаларды Зәки Ахметов жазды. Ұзақ жылғы абайтануға арналған еңбегі үлкен абырой әперді, Зәкең Мемлекеттік сыйлыққа ие болды», – дейді [6, 5 б.].

Қорытынды. 3. Ахметов Абай шығармашылығын тұтас қарастырып, толық әрі жан-жақты зерттеп жұртшылыққа ұлағат етті. Ақынның өлеңдері, қарасөздері, поэмалары мен аудармаларына ғылыми сипаттама жасап, оқырманды Абайдың ақындық әлеміне үңілтті. Абай шығармаларының қазақ әдебиеті мен мәдениеті тарихында өзінше бөлек, өрісі аса биік, мүлде жаңа ой-пікір, көркем сезім әлемі екенін түсіндірді. «Абайдың ақындық әлемі» атты еңбегінде ақын лирикасын тақырып-тақырыпқа қарай бөліп, өлеңдерінің ішкі мазмұнын ашып жіктеді. Зәки Ахметов өзінің көп жылғы ғылыми-шығармашылық қажырлы еңбек жолында Абай даналығын оқырман жүрегіне жеткізіп, зерттеп жазумен қатар, Абай мұрасын талмай оқытып, шәкірттерінің санасына сіңіріп, ақын тағылымын жас ұрпаққа үлгі етті және сол сара жолды нұсқады.

Абайтану саласында Зәки Ахметов текстологиялық та, теориялық та жұмыстар жазып, Мұхтар Әуезовпен бірлесіп, ұлы ақын шығармаларының канондық мәтінін 2 том етіп 1957 ж. жарыққа шығарды. Содан бері қарай ғалым әр жылдары шыққан Абай мұрасының академиялық басылымдарын даярлауға қатысып, тікелей басшылық жасады. Абай шығармаларының жинақтарын құрастырып, ғылыми түсініктерін жазды. Еліміздегі тұлғалық ірі еңбек «Абай энциклопедиясының» редакциялық алқасын басқарды. Ол «Абай» энциклопедиясының ең белсенді авторы болып, осы еңбектің көптеген мақаласын жазды. Ұзақ жылғы абайтануға арналған еңбегі үшін ғалым 1996 ж. Мемлекеттік сыйлыққа ие болды.

З.Ахметовтің Абай мұрасы мен Әуезовтің шығармашылығына арналған зерттеулері – ұлттық әдебиеттанудағы теңдесі жоқ іргелі ғылыми еңбектер болып табылады. Себебі, Абайдың ақындық, ойшылдық дарынымен Әуезовтің жазушылық шеберлігін зерттеу барысында ғалым екі ғұламаның қазақ әдебиетіндегі орнын жан-жақты дәлелдеп берді. Әсіресе Абайдың Әуезовке тигізген әсері, рухани сабақтастыққа байланысты келелі ойлары Абай мен Әуезов үндестігі мәселесіне негізгі тірек болды. Бұл ретте З. Ахметов: «М. Әуезов және Абайтану проблемалары» арнайы да кең түрде зерттеуге тұрарлық, өйткені Абай тақырыбы Әуезов шығармашылығында басты орын алғаны белгілі ғой», – деп арнайы атап көрсеткен болатын [7, 3 б.].

Қорыта айтқанда, академик Зәки Ахметов ұлы Абайдың ақындық даналығы мен даралығын сонау 1949 жылдан бері қажырлылықпен шұғылданып, зерттеген-ді. Ұлттық поэзия табиғатын, оның ереже-қисындарын, қағидаларын және тарихын жетік, зерек түсінген әрі білім-ғылыммен мұздай қаруланған З.Ахметовтің «Абайдың ақындық әлемі» дейтін күрделі монографиясын ойлы, мағыналы қорытындылармен, сөз сұлулығы жайлы әсем талдаулармен ерекшеленетін абайтану ілімі тарихындағы елеулі еңбек.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Негимов С. Академик З.Ахметов – абайтанушы. - Астана: ЕҰУ хабаршысы, 2016. - №3. - 202 б.
- 2 Егеубаев А. Абай мектебінің академигі // Академик Зәки Ахметов және руханият мәселелері: «Академик З.Ахметовтің ғылыми мұрасы және қазақ әдебиеттану мәселелері» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы: «Үш қиян» баспасы, 2003. - Б. 31-37.
- 3 Әділова Ш. З.Ахметов – Абай шығармаларының текстологы // «Академик З.Ахметовтің ғылыми мұрасы және қазақ әдебиеттану мәселелері» атты респуб. ғыл.-теор. конф. матер. –Алматы: Үш Қиян, 2003. – Б. 269-274.
- 4 Ахметов З. Абайдың ақындық әлемі - Алматы: Ана тілі, 1995. - Б. 208-223.
- 5 Қасқабасов С. Зәки Ахметов – аса көрнекті әдебиеттанушы-ғалым // Академик Зәки Ахметов және руханият мәселелері: «Академик З.Ахметовтің ғылыми мұрасы және қазақ әдебиеттану мәселелері» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары, зерттеулер мақалалар, өлеңдер. - Алматы: «Үш қиян» баспасы, 2003. - Б. 183-189.
- 6 Қасқабасов С. Алғы сөз / С. Қасқабасов // Академик Зәки Ахметов және руханият мәселелері: «Академик З. Ахметовтің ғылыми мұрасы және қазақ әдебиеттану мәселелері» атты респуб. ғыл.-теор. конф. матер. - Алматы: Үш Қиян, 2003. - Б. 3-5.
- 7 Ахметов З. Абай және Әуезов / З.Ахметов // Қазақ тілі мен әдебиеті, 1995. - №4. - Б. 23-28.

А.Б. Еслям, К.К. Алпысбаев

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Творческое наследие Абая в исследованиях З.Ахметова

Аннотация. Исследование З. Ахметова о наследии и творчестве Абая является одним из наиболее фундаментальных научных трудов в отечественном литературоведении. Ученый внес значительный вклад, после М.Ауезова, в область абаеведения. Ему было всего двадцать три года, когда он защитил кандидатскую диссертацию на тему «Лермонтов и Абай». Так начался звездный путь выдающегося общественного деятеля и обладателя высокого интеллекта, отдавшего много сил для процветания страны, развития национальной культуры и литературы.

Исследователь А.Егеубаев выделяет 4 раздела в научных изысканиях З.Ахметова в сфере абаеведения. В первую очередь, переводы Абаем классиков русской литературы, а также особенности переводческой школы Абая и исследования, посвященные развитию казахской поэзии в данном направлении. Второе - это, конечно, поэтический мир Абая. В-третьих, текстология произведений Абая. В-четвертых, взгляды на критические статьи по произведениям Абая.

Рассмотрение произведений Абая с текстологической точки зрения было одним из наиболее актуальных вопросов, требующих большого мужества. В разные годы З. Ахметов участвовал в подготовке четырех изданий «Полного собрания произведений» Абая в качестве составителя и комментатора (1954, 1957, 1970, 1995). В процессе подготовки собрания сочинений Абая в 1954, 1957 годы был коллегой великого исследователя М.Ауэзова. Кроме того, академик написал вступительные тексты в изданиях произведений Абая на других языках, работал по ним в качестве составителя, в частности, по изданиям на белорусском, армянском и молдавском языках.

Ключевые слова: текстология, абаеведение, канонический текст, историография, фольклор, история литературы, теория литературы, литературные отношения.

A.B. Yeslyam, K.K. Alpysbayev

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Abai's heritage in Z. Akhmetov's research

Abstract. Z. Akhmetov's research on Abai's heritage and creativity is one of the most fundamental scientific works in national literary criticism. The scientist has made a significant contribution to the Abai industry after M.Auezov. The scientist was only twenty-three year old when he passed his PhD defense on «Lermontov and Abai». Star-life of Z. Akhmetov, the great public figure, owner of high intelligence, has begun to do all the same for the spiritual prosperity of the country, development of national culture and literature.

The scientist A.Egeubayev divides the research works of Z.Ahmetov into the field of Abai in 4 channels. First of all Abai's translations from Russian literature classics, as well as Abay's translation school's own peculiarities, the study of Kazakh poetry in this direction. The second is, of course, the poetic world of Abai. Third, Abai works in textology. Fourth, Abai's criticisms of criticism.

The textual view of Abai's works was one of the most urgent issues requiring great courage. Z. Akhmetov prepared and published four editions of Abai's «Complete Collection» (1954, 1957, 1970, 1995) as one of the authors and commentators. From 1954 to 1957, he worked as a partner with great researcher M.Auezov. In addition, the academician was a writer and designer of Abai's works in other languages. For example, in 1970, he became a textile designer in Belarus, Armenian and Moldavian languages.

Key words: Textology, Abay studies, historiography, folklore, history of literature, literary theory, literary relations.

References

- 1 Negimov S. Akademik Z.Ahmetov – Abajtanushy [Academician Z. Akhmetov – Abaitanushy], [Bulletin of ENU], (3), 102-105 (2016). [in Kazakh]
- 2 Egeubayev A. Abaj mektebiniń akademigi [Academician of Abai School]. Akademik Zaki Ahmetov jáne rýhaniyat máseleleri: «Akademik Z.Ahmetovtiń ғыlymı murasy jáne qazaq ádebiettanı máseleleri» atty respýblikalyq ғыlymı-teornıalyq konferentsıa materialdary. [Academician Zaki Akhmetov and Spiritual Issues: The scientific heritage of academician Z. Akhmetov and problems of Kazakh literary criticism], Ysh Kiyan, Almaty, 2003, P. 31-37. [in Kazakh]
- 3 Adilova Sh. Z.Ahmetov – Abai shyǵarmalarynyń tekstology [Z. Akhmetov - Abai's textile worker]. Akademik Z.Ahmetovtiń ғыlymı murasy jáne qazaq ádebiettanı máseleleri atty

respýblikalyq ғылыми-теориялық конференция материалдары [The scientific heritage of academician Z. Akhmetov and problems of Kazakh literary criticism], Ysh Kiyan, Almaty, 2003, P. 269-274. [in Kazakh]

4 Ahmetov Z. Abaıdyń aqyndyq álemi [Poetic world of Abay]. (Ana tili, Almaty, 1995, P. 208-223). [in Kazakh]

5 Qasqabasov S. Zákı Ahmetov – asa kórnekti ádebiettanýshy-ǵalym [Zaki Akhmetov is an outstanding literary scholar]. Akademik Zákı Ahmetov jáne rýhaniyat máseleleri: «Akademik Z.Ahmetovtiń ǵylymı murasy jáne qazaq ádebiettaný máseleleri» aty respýblikalyq ǵylymı-теориялық конференция материалдары, zertteýler maqalalar, óleńder [Academician Zaki Akhmetov and Spiritual Issues: The scientific heritage of academician Z. Akhmetov and problems of Kazakh literary criticism], Ysh Kiyan, Almaty, 2003, P. 183-189. [in Kazakh]

6 Qasqabasov S. Alǵy sóz [Welcome speech]. Akademik Zákı Ahmetov jáne rýhaniyat máseleleri: «Akademik Z.Ahmetovtiń ǵylymı murasy jáne qazaq ádebiettaný máseleleri» aty respýblikalyq ǵylymı-теориялық конференция материалдары [Academician Zaki Akhmetov and Spiritual Issues: The scientific heritage of academician Z. Akhmetov and problems of Kazakh literary criticism], Ysh Kiyan, Almaty, 2003, P. 3-5. [in Kazakh]

7 Ahmetov Z. Abai jáne Áyezov [Abai and Auezov]. Qazaq tili men ádebieti [Kazakh language and literature], (4), P. 23-28 (1995) [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Алтысбаев Қ.Қ. – филология ғылымдарының докторы, профессор. Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Еслям А.Б. – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, филология факультеті, қазақ тілі мен әдебиеті мамандығының 2-курс магистранты. Астана, Қазақстан.

Alpysbayev K.K. – doctor of Philology, Professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Eslyam A.B. - 2-year master student, faculty of Philology, of the department kazakh language and literature, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен түпнұсқа ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (*мекен-жайы: 010008, Қазақстан, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет*) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):

- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail**-ы – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюлуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.].

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журналдың басылым жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 тенге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 тенге).

Реквизиттері:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: KСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«Мақала үшін, автордың АТЫ-ЖӨНІ»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Реквизиты:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«For the publication, Name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также авторам необходимо представить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Requisites:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16	2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
	3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2019. - 1 (126). - Астана: ЕҰУ. 202-б.
Шартты б.т. - 18,0 Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды